

Information om Myndigheternas regler för användning av krutpatroner/gasgenererande kompositioner inom och utanför detaljplanelagt område.

Med anledning av att flera bergsprängare hört av sig och undrat över vilka regler som gäller för användning av krutpatroner/gasgenererande kompositioner, ibland kallat stenspräckarpatroner, så ges denna information.

Sammanfattningsvis kan man se att alla myndigheterna (Arbetsmiljöverket, Polismyndigheten, MSB) kräver sprängkort eller motsvarande som kompetenskrav om man spränger i berg, mer än 75 gram/hål eller om man spränger fler än ett hål i taget (se de olika myndigheternas krav på utbildning mer detaljerat senare i texten).

Polismyndigheten har också att ta hänsyn till ordning, trafik och säkerhet och skall alltså sätta krav på tillräcklig kompetens vid användning i detaljplanelagt område där miljöerna och antal människor som rör sig, sätter högre krav på användaren. Polismyndigheten kräver därför mer utbildning, enligt vad som beskrivs nedan under: "Information om ansökan till tillstånd för stenspräckning".

Polismyndigheten kräver att man skall ha tillstånd för stenspräckning i detaljplanelagt område enligt Ordningsslagen 3 kap. 6§. Detta kan fås som ett generellt tillstånd med kravet att man endast använder 1 st hål/salva, max 75 gram/hål och att det inte används i berg. Om något av dessa 3 st kriterier inte uppfylls så bryter man mot Ordningsslagen och villkoren i tillståndet och bötfälls samt riskerar återkallat tillstånd.

MSB talar om i MSBFS 2016:3 att tillstånd krävs för att använda och inneha P2-produkter. Man talar också om i MSBSF 2016:3 att P2-produkter har begärlighetsgrad B (krutpatroner utan tändpärla/pyroteknisk tändare har begärlighetsgrad C men tändpärla/pyroteknisk tändare har begärlighetsgrad B vilket självklart gör att man ändå måste ha en förvaring enligt begärlighetsgrad B). Detta innebär att inlåsning skall ske i SS 3492-förvaring, motsvarande inlåsning som för vapen i normalfallet. Om mängden nettovikt krut överstiger 25 kg skall den även hålla brandklassning EI 30. Det är hos kommunen där förvaringen skall vara som ansökan skall inlämnas och det är kommunen (ofta Räddningstjänsten) som prövar ansökan och som har tillsynsansvaret.

Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor så framgår i 15 §: "Explosiva varor får överlåtas eller överlämnas endast till den som har rätt att hantera explosiva varor av det slag och i den mängd som överlåtelsen eller överlämnandet sker".

Det är alltså samma krav för tillverkare/grossist, som också behöver tillstånd från MSB/kommunen för att bedriva handel med explosiv vara, oavsett om man säljer sprängämnen, P2-produkter eller annan explosiv vara som är tillståndspliktig. I praktiken innebär det försäljaren av den explosiva varan är skyldig att begära att se ett tillståndsbevis för produkten som köparen skall inhandla.

I 28 § i samma lag informeras man om att brott mot 15 §, med uppsåt eller oaktsamhet, straffas med böter.

Nämnas bör också att i samma lag i 6§ under "aktsamhetskrav" så kan man bli dömd till böter eller fängelse upp till 1 år om man med uppsåt eller grov oaktsamhet bryter mot paragrafen:

Aktsamhetskrav

"6 § Den som hanterar, överför, importerar eller exporterar brandfarliga eller explosiva varor ska vidta de åtgärder och de försiktighetsmått som behövs för att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av varorna och för att förebygga obehörigt förfarande

med varorna. Aktsamhetskravet omfattar även den som tillhandahåller en explosiv vara på marknaden utan att hantera varan. Lag (2016:379).”

På **Arbetsmiljöverkets** hemsida kan man läsa följande:

”Angående 34 § i föreskrifterna om sprängarbete (AFS 2007:1)

Under en längre tid har 34 § i föreskrifterna om sprängarbete AFS 2007:1 orsakat en hel del frågor om hur denna kan och ska tolkas. Arbetsmiljöverket ger med detta PM förklaring till avsikten med regeln och hur den ska tolkas.

Ur AFS 2007:1 sprängarbete:

34 § Verktyg som med hjälp av krut används för att sönderdela skut, betong eller dylikt får ha en laddningsvikt om högst 75 gram. Gasgenererande kompositioner kan dock användas i laddningsvikter upp till 150 gram per borrhål. Används större laddningar av krut eller gasgenererande kompositioner gäller samtliga föreskrifter i detta regelverk. Leverantör eller uthyrare av sådana verktyg eller kompositioner skall tillhandahålla en skriftlig instruktion avseende säkerhet och handhavande med tillhörande prov för varje person som skall nyttja anordningarna. Denna person skall innan verktyget eller de gasgenererande kompositionerna tas i bruk, noggrant studera instruktionerna samt genomgå det till utrustningen medföljande skriftliga provet. Detta skriftliga prov skall därefter snarast tillställas leverantören och förvaras av denne så länge försäljning av ammunition eller tillbehör sker till den som genomgått provet. Vid planeringen av arbete där något av ovanstående koncept används skall noga beaktas riskerna för ofrivillig stenkastning. Kan personskada därigenom uppkomma skall skadeförebyggande åtgärder vidtas.

I nedanstående text används termen stenspräckning som metod för ”Verktyg som med hjälp av krut används för att sönderdela skut, betong eller dylikt får ha en laddningsvikt om högst 75 gram. Gasgenererande kompositioner kan dock användas i laddningsvikter upp till 150 gram per borrhål.”. I samma text används termen bergsprängning som den traditionella sprängningen i berg med detonerande sprängämnen.

Avsikten med 34 § som är ett undantag i reglerna är att ge möjlighet till en skonsammare metod, stenspräckning, istället för bergsprängning vid sönderdelning av till exempel skut och betongblock. Eftersom stenspräckning är skonsammare med ett långsammare förlopp än bergsprängning, med endast ett laddat borrhål i taget som sönderdelar, är kraven för utbildning något lägre.

Vidare avser stenspräckning sönderdelning av friliggande skut, betong och dylikt av samma karaktär för arbeten där yrkesmässig kunskap om bergsprängning inte är nödvändig. Användare av stenspräckning anses vara dem som vill bli av med enstaka skut, sten- eller betongblock för att kunna fortsätta sin normala verksamhet, till exempel jordbrukare, trädgårdsarbetare och i krossverksamheter (dock inte i de fall bergsprängning är aktuellt). Vid bergsprängning gäller samtliga paragrafer i föreskrifterna om sprängarbete. Föreskrifterna ställer höga krav på bland annat riskbedömning, dokumentation, personalens kunskap och utövande.

Vid tiden för föreskrifternas ikraftträdande fanns enstaka produkter för stenspräckning på marknaden. Syftet med produkterna var att sönderdela enstaka friliggande sten/block med ett borrhål och ett verktyg. Mot denna bakgrund skrevs 34 § i föreskrifterna om

sprängarbete. Idag har fler produkter tagits fram och utvecklingen för stenspräckning har passerat de förutsättningar som fanns vid tidpunkten för regelns framtagande.

Arbetsmiljöverkets uppdrag är att reglera arbetsmiljön så att ingen utsätts för skada eller ohälsa. Att spränga sten eller berg är ett riskfyllt arbete. Kunskaperna om riskerna och arbetsmetoden vid sprängarbete är viktiga krav och hela föreskrifterna ska följas. Där 34 § inte är uppenbart tillämplig gäller således hela föreskrifterna om sprängarbete.

Sönderdelning genom stenspräckning innebär att ett borrhål borrar i det material som ska sönderdelas (skut, betong, block). I detta borrhål tillåts att ladda med verktyg med en högsta laddningsvikt om 75 gram vid innehåll av krut, alternativt gasgenererande kompositioner med en laddningsvikt av högst 150 gram. Används större laddningar, borrar och laddas fler hål eller borrar och laddas i fast berg gäller samtliga föreskrifter om sprängarbete. Avsikten med detta är att förutom att sprängverkan blir högre än avsett för sönderdelning så finns risken för dolor som inte upptäcks lika lätt då flera laddningar skjuts samtidigt eller i intervall.

I 34 § finns även ett utbildningskrav på leverantörer eller uthyrare av verktyg till stenspräckning. Leverantörerna ska tillhandahålla en skriftlig instruktion avseende säkerhet och handhavande med tillhörande prov för varje person som ska använda produkterna till stenspräckning.

I instruktionerna är det viktigt att belysa riskerna med stenspräckning och hur dessa minimeras utifrån säkerhetsperspektiv. Det bör även framgå att arbetsmiljölagen gäller vid allt arbete, även om 34 § medger undantag från vissa regler i föreskrifterna om sprängarbete.

Parallellt med arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter gäller kraven i övriga lagstiftningar såsom t.ex. lagen om brandfarliga och explosiva varor och ordningslagen.”

Sida 2 (2)

ANSÖKAN

om tillstånd till stenspräckning Diarienummer

INFORMATION FÖR ANSÖKAN OM TILLSTÅND FÖR STENSPRÄCKNING

Sprängarbete får inte utan tillstånd av polismyndigheten äga rum inom område som omfattas av detaljplan. Se 3 kap. 6 § ordningslagen (1993:1617). Tillståndskravet gäller

oberoende av om sprängningen ska äga rum inomhus, under jord eller utomhus och oavsett om marken är privat, kommunal eller statlig.

Stenspräckning är undantagna från kravet på sprängplan, sprängbas och sprängkort eller motsvarande.

Den som ska nyttja stenspräckare ska i stället ha sådan utbildning avseende säkerhet och handhavande med tillhörande skriftligt prov som framgår av 34 § arbetsmiljöverkets föreskrifter om sprängarbete (AFS 2007:1) (Kompetensbevis).

Ansökan ges in till polismyndigheten i det polisdistrikt där sprängarbetet ska utföras. Sökanden kan vara fysisk eller juridisk person.

Arbete i berg med krut/gasgenererandekompositioner, även kallat P2 produkter, kräver samma utbildning som för konventionellt sprängarbete i detaljplanelagt område. Dvs. "Grundkurs", "ovanjord/underjord" samt "sprängarbetsledarutbildning". (Se även 34 § Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2007:1 och promemoria 2016/014400.)

MSB

MSBFS 2015:7

Kategori P2: Pyrotekniska artiklar som inte är fyrverkerier eller pyrotekniska sceneffekter och som är avsedda att användas endast av personer med specialistkunskaper,

Person med specialistkunskap:

Person som uppfyller de särskilda krav för hantering av pyrotekniska artiklar som fastställs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

På MSB:s hemsida under "Explosiva varor" kan man läsa:

"Användning av pyrotekniska artiklar - utbildningskrav

För få tillstånd att använda pyrotekniska artiklar i kategorierna F2-F4, T1, T2, P1 eller P2 krävs specialistkunskap. Den som vill skaffa sig sådan kunskap behöver genomgå lämplig utbildning.

I 8 kap. i MSBFS 2016:3 finns minimikrav på utbildning för att använda olika typer av pyrotekniska artiklar. Kravet gäller inte de pyrotekniska artiklar i kategorierna F2, F3 och P1 som får användas utan tillstånd. Fyrverkerier i kategori F1 får användas utan tillstånd och omfattas heller inte av kravet.

De utbildningar som minst krävs

Det finns fyra olika utbildningar: A-, B-, C- och D-utbildning, för användning av olika pyrotekniska artiklar.

A

Pyrotekniska sceneffekter i kategorierna T1 och T2.

B

Fyrverkeri: Begränsat utomhusfyrverkeri. Samtliga fyrverkerier i kategori F2-F3 samt fyrverkeritårter, stjärnrör, fyrverkeribomber upp till 100 mm och sammankopplade pjäser i kategori F4 begränsat till riskgrupp 1.2, 1.3 eller 1.4.

C

Fyrverkeri: Fullständigt utomhusfyrverkeri. Samtliga i kategori F2-F4 utan begränsningar. Förkunskapskrav: Fullgjord B-utbildning.

D

Övriga pyrotekniska artiklar i kategori P1 och P2.

Utbildningarnas omfattning och innehåll finns beskrivet i bilaga 2-5 till MSBFS 2016:3 föreskrifter och allmänna råd om hantering av explosiva varor.

D-utbildningens längd kan variera beroende på vilken typ av produkt den omfattar och är därför inte fastlagd i föreskrifterna.

Efter varje fullgjord utbildning skickar utbildningsanordnaren en kopia av intyget till MSB för registrering.

Vid användning av stenspräckare i fast berg, vid laddning av mer 75 g i ett borrhål eller vid laddning av flera borrhål med stenspräckare krävs utbildning motsvarande sprängkort enligt Arbetsmiljöverkets regler. ”

/Patrik Jansson

VD BEF

